

Barbara Bieńkowska

"Katalog inkunabułów Biblioteki
Wyższego Seminarium Duchownego
Metropolii Warmińskiej
"HOSIANUM" w Olsztynie", Jan
Obłąk, Zoja
Jaroszewicz-Pieresaławcew, Julian
Wojtkowski, Olsztyn 2007 : [recenzja]

Fides: Biuletyn Bibliotek Kościelnych 1-2 (24-25), 123-126

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BARBARA BIEŃKOWSKA¹

JAN OBLĄK, ZOJA JAROSZEWICZ-PIERESŁAWCEW,
JULIAN WOJTKOWSKI:
*KATALOG INKUNABUŁÓW
BIBLIOTEKI WYŻSZEGO SEMINARIUM DUCHOWNEGO
METROPOLII WARMIŃSKIEJ „HOSIANUM”
W OLSZTYNIE.*
OLSZTYN : WYDAWNICTWO
UNIwersytetu WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO
W OLSZTYNIE, 2007
S.173, IL.

Wyższe Seminarium Duchowne Metropolii Warmińskiej wywodzi swą tradycję od Kolegium Jezuitów w Braniewie, założonego w 1565 r. przez kard. Stanisława Hozjusza (1504-1579), biskupa warmińskiego w l. 1551-1569, wielkiego teologa, humanisty i miłośnika ksiąg. Seminarium reaktywowane w 1949 r. w Olsztynie, nawiązując do historii, przyjęło nazwę „Hosianum”. Biskupi warmińscy, kontynuując niejako idee swego patrona, otaczali troskliwą opieką bibliotekę seminaryjną. Obecnie jej zbiory przekraczają liczbę 250 000 jednostek, w tym 7 618 starych druków. Najcenniejszą ich część stanowi kolekcja inkunabułów składająca się z 275 pozycji w 230 woluminach. Niedawno ukazał się katalog tego nieprzeciętnego zbioru.

¹ Prof. dr hab. Barbara Bieńkowska – Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego. Autorka między innymi ostatnio wydanej „pomnikowej” monografii: „Książka na przestrzeni dziejów”, Warszawa: CEBlID, 2006.

Wiadomo, że każdy egzemplarz XV wiecznego druku jest cenny i rzadki nie tylko ze względu na tekst powielony nowatorską wówczas sztuką typograficzną, ale również ze względu na ślady użytkowania każdego tomu, jego indywidualnej wędrówki przez wieki.

Inkunabuły olsztyńskie są interesujące w obu aspektach. Tematycznie – co zrozumiałe i uzasadnione – przeważa piśmiennictwo religijne (liturgiczne, homiletyczne, teologiczne), ale nie brakuje również pozycji z zakresu prawa, historii czy filozofii stanowiących kanon lektur ówczesnej elity umysłowej. Jak ocenił Michał Spandowski, starszy kustosz BN, w swojej fachowej opinii, większość stanowią „edycje bardzo wartościowe z punktu widzenia typograficznego i bibliograficznego”. Druki częściej spotykane, wielokrotnie wznawiane, stanowią w tym zbiorze zdecydowaną mniejszość (s. 13). Dodajmy, że 50 ze zgromadzonych tam dzieł jest jedynymi egzemplarzami zachowanymi w Polsce (Z. Jaroszewicz-Pieresławcew, s. 11). Już to samo świadczy o wysokiej randze omawianego zespołu. Potęgują ją cechy indywidualne poszczególnych woluminów: zabytkowe oprawy, zdobienia, noty marginalne, proweniencje.

90% kolekcji olsztyńskiej pochodzi z różnych zniszczonych i rozproszonych zbiorów kościelnych na Warmii. Największą grupę (95 poz.) stanowią inkunabuły z biblioteki dawnej kapituły w Dobrym Mieście; kolejne zespoły były własnością Kapituły Warmińskiej i Archiwum Biskupiego we Fromborku, bibliotek dekanalnych w Reszlu i Orniecie oraz kilku bibliotek parafialnych. Zachowane relikty świadczą o wysokim poziomie kultury umysłowej dawnych właścicieli.

Katalog inkunabułów Biblioteki Seminaryjnej opracowany i opublikowany został dzięki staraniom dwóch uczonych biskupów warmińskich: ks. bpa Jana Obląka (1913-1988) i ks. bpa Juliana Wojtkowskiego (ur. 1927 r.). Ten pierwszy, dyrektor Biblioteki w l. 1949-1975, pozostawił w maszynopisie katalog inkunabułów wraz ze wstępem, który został zamieszczony w obecnej edycji. Na podstawie tegoż katalogu przepracowanego zgodnie ze współczesnym stanem wiedzy i możliwościami warsztatowymi, sporządziła opisy wszystkich inkunabułów Zoja Jaroszewicz-Pieresławcew, bibliotekoznawca, profesor Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Uzupełnił je wynikami własnych badań oraz czuwał nad całością edycji jako re-

daktor naukowy bp prof. dr hab. J. Wojtkowski. Recenzentem katalogu był M. Spandowski.

Wypowiedzi wymienionych czworga autorów poprzedzają właściwy katalog. Tak więc tom otwiera wspomniany wyżej *Wstęp* bpa J. Obląka (s. 5-8), po nim następuje *Przedmowa* pióra Z. Jaroszewicz-Pieresławcew (s. 9-12), *Opinia* M. Spandowskiego (s. 13-17) i wreszcie *Postłowie* bpa J. Wojtkowskiego (s. 18-20). Ten wielogłos na zbliżony temat powoduje liczne powtórzenia faktograficzne, ale przedstawione z odmiennych nieco punktów widzenia.

Tam, np. lakoniczne stwierdzenie Z. Jaroszewicz-Pieresławcew, że katalog skonstruowano „według zasad przyjętych w *„Incunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur”* (s. 12) bp J. Wojtkowski uzupełnia komentarzem, że sposób opisu zaczerpnięty został z katalogu L. Formanowicza (*Katalog inkunabułów Biblioteki Kapitulnej w Gnieźnie. Z. 1. Poznań 1939*), porównany z miarodajnym opisem w *Incunabula* oraz dostosowany do schematu praktykowanego w drugim wydaniu katalogu A. Kaweckiej-Gryczowej (*Katalog starych druków Biblioteki Publicznej Miasta Stołecznego Warszawy. Warszawa 2005*). Dopowiedzenia te stosują się nie tylko do noty bibliograficznej, lecz do pełnego opisu katalogowego, wraz z adnotacjami odnośnie do indywidualnych cech poszczególnych egzemplarzy (s. 18-20).

Wszyscy autorzy datują katalog J. Obląka na okres przed 1 kwietnia 1962 r. (s. 9, 18) lub na sam 1962 r. (s. 14) wnioskując o tym z faktu, że *Wstęp* podpisany jest „Ks. Jan Obląk”, co wskazywałoby na czas przed przyjęciem święceń biskupich, właśnie 1 IV 1962 r. Nie wydaje mi się to oczywiste. Wszak współautorzy omawianego tomu też nie podpisali swych tekstów pełną, przysługującą im tytułaturą; biskup Obląk mógł postąpić podobnie. Zresztą te i inne wątpliwości nie mają większego znaczenia praktycznego, podobnie jak kilka drobnych nieścisłości: np. Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES dwukrotnie nazywana jest Fundacją Bibliotek Kościelnych w Polsce „FIDES” (s. 9, 18), a Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy – Warszawską Biblioteką Miejską (s. 20).

Podstawową częścią omawianej publikacji jest katalog inkunabułów Biblioteki Seminaryjnej zatytułowany niekonwencjonalnie *Opisy* (s. 21-128). Są one uszeregowane alfabetycznie i zawierają wszystkie elementy prawidłowej karty katalogowej starego druku,

a więc: opis bibliograficzny, podstawowe cytaty bibliograficzne, noty charakteryzujące dany egzemplarz (proweniencje, oprawy, zdobienia, ślady użytkowania, defekty i in.) oraz sygnaturę Biblioteki Seminaryjnej. Noty sformułowane są dokładnie i rzeczowo dając jasny obraz poszczególnych obiektów.

Wartość dokumentacyjną dzieła podnoszą dołączone na końcu konkordancje - sygnatur oraz numerów bibliograficznych z pozycjami katalogu (s. 129-136) a także indeksy: topo-typograficzny (s. 137-138), chronologiczny (s. 139-141) i proveniencji (s. 142-156). Całość dopełnia 16 barwnych ilustracji opraw oraz zdobionych kart kilkunastu inkunabułów.

Luksusowa edycja stanowi godną oprawę dzieła ważkiego, świadczącego o wysokiej kulturze książki dawnej i współczesnej Warmii.